

RUZHDI PULAMA

**zjarret
e shkurtit**

(ROMAN)

891.983-31

S.

P 97

R U Z H D I
P U L A H A

Christo Aliaj

Z J A R R E T
E
S H K U R T I T

(Roman)

~~53031~~

SHËNJA E SHËNË
SHËNË

8647

SHËNJA BOTUESE
«NAIM FRASHËRI»

NGJITJE ME NGARKESË TË RËNDË

Shoferi e kupton shumë mirë ç'do të thotë kjo. Ai kujton të përpjetën e rrugëve malore, ku maqina gulçon si një buall i lodhur nën peshën e rëndë, dhe motori nxehet së tepërmi nga sforcimi dhe e mbush kabinën me një vapë të padurueshme. Edhe fshatari e di mirë dhe e kujton kur ngjitet malit me kalin që mban kuintalin mbi kurriz. Kafshën e mbysin djersët, shkrofëtin nëpër dhëmbë e flegrat e hundës i zgjerohen sa të futësh grushtin. Është e lodhshme ngjitja me ngarkesë të rëndë! Natyrisht, kjo varet edhe nga ngarkesa, nga lloji i saj.

Ajo e bënte për herë të parë një rrugë të tillë, nën një peshë të tillë. Valixhja që mbante në dorë, ishte e vogël, po e rëndë. Aty kishte një bluzë leshi, një fustan e ca ndërresa. Kishte dhe disa libra e broshura... Po tamam ato rëndonin aq shumë, sikur të ishin prej hekuri. E keqja ishte se ajo ndjente të rëndë edhe kokën. Dhe, ndonëse natën e shkuar kishte fjetur mirë, asaj i rrihnin tëmthas dhe i digjte palca e kurrizit aty rrëzë qafës, ku fillojnë e bashkohen shpatullat. Kishte gati një orë që ecte nëpër atë udhëzë të përpjetë

e dredhake, të rrahur nga këmbësorë e kafshë të samarit. Xhadeja kish mbetur pas dhe tani as që i dukej shenja nëpër atë relief të thyer e të gjelbëruar. Dielli qe varur poshtë. Diku larg, në një grykë midis dy majave, po formoheshin ca si mjegulla të kaltëra, që ngjanin si vërshime ujërash. Po Vali as që i vinte re këto bukuri malore. Ajo çapitej ngadalë të përpjetës. Sytë kishin filluar t'i digjnin prej djersës. Kur ju vu kësaj rruge, e mori me të shpejtë e me gaz, po dalëngadalë filloi të ndjejë rëndësinë e peshës dhe tani i dukej sikur në vend të kokës kishte mbi supe një shkëmb, që duhej ta ngjiste në majë të malit.

Në komitetin e partisë së rrethit të saj, ashtu si shoqet e tjera, edhe atë e kishin përgëzuar, i kishin folur për rëndësinë e detyrës që po merrte përsipër, i kishin shtrenguar dorën dhe i kishin uruar rrugë e punë të mbarë. Edhe në komitetin e partisë së rrethit ku kishte ardhur, i kishin përsëritur rëndësinë e madhe të detyrës, i kishin dhënë një urim tjetër dhe i caktuan tshatin ku do të shkonte. Për fshatin ajo dinte vetëm se quhej Malas, se organizata e partisë e kooperativës ishte njoftuar për vajtjen e saj dhe se atje të çonte kjo udhëzë dredhake, plot të përpjeta. Vetëm kaq.

Si la pas dy kodra të taracuara, udhëza e nxori në një shpat të qethur nga shkurret e drizat. Gjethet e tyre, megjithëse të prera prej kohësh, ende s'e kishin humbur gjelbërimin. Pesha e mendimeve, herë të copëtuara e herë të mpleksura, që ajo s'ua gjente dot fillin, sa vinte e bëhej më e rëndë.

«Si do të jetë ky Malasi?!»

Nga përshtypjet që ruante nga fshatrat ku kishte qenë si eskursioniste apo si anëtare e brigadës kulturele të shkollës, mundahej të krijonte një Malas në mendjen e saj.

«Po njerëzit?! Si do të jenë njerëzit?!»

Dhe i parafytyroheshin ca fytyra të panjohura. I bëhej sikur gjithë kooperativistët ishin mbledhur në mes të fshatit dhe po e prisnin me padurim, siç presin delegatët. Pastaj i çfaqej një tablo krejt ndryshe... Sheshi para fshatit ishte bosh... Nëpër rrugë takonte ca burra të vrëjtur e të heshtur, që e shikonin shtrembër. Një grup djemsh diç pëshpërisnin e qeshnin me të madhe. Gratë dhe vajzat nxirnin kokën në dritare dhe e shikonin me habi...

Tani ecte nëpër një grykë të ngushtë e të thellë, përtej së cilës shpaloseshin copëza kaltërsish të kthjellta. Kësaj here s'mundi t'i shmangej bukurisë së natyrës. Ajo s'kishte parë kurrë qiell aq të pastër, aq të kthjellët dhe s'qe ndodhur kurrë aq pranë tij. I dukej sikur, me të dalë nga gryka, do t'i prekte me dorë ato copa qielli, që sa vinin dhe bëheshin më blu. Një çast i mbajti sytë mbi to dhe ecte pa parë ku shkelte. Dhe ja, papritur copa e qiellit u mbush me shkronja të pakuptueshme, të cilat, duke u dridhur si tufa e rrezeve të projektorit të kinemasë (kur operatori do të fiksojë figurën mbi ekran), nisën të rreshtohen në radhë e në kolona... «Dje u nisën nga qyteti... tridhjetë vullnetare për në zonat e thella malore. Entuziazmi, gatishmëria e tyre revolucionare s'kanë të përshkruar...»

Shkronjat u drodhën përsëri e rreshtat nisën

të shthuren. Vetëm germat e mëdha të titullit ajo
i shquante ende nëpër atë perde të turbullt:
«U NISËN LUFTËTARET E SË RESË».

«Luftëtare...» — tha me mend Vali dhe ngriti
e uli dy tri herë me radhë valixhen, siç bëjmë kur
duam të provojmë peshën e një sendi.

«Ju po niseni në një betejë», — i kish thënë
dikush Valit. «Do të luftoni me zakonet prapa-
nike, me kanunin, me paragjykimet...»

Ajo peshoi përsëri valixhen në dorë, si për të
matur peshën e municionit.

«Vërtet, vetëm këto shtatë a tetë libra e bro-
shura që kam nënvizuar me laps të kuq, janë gjithë
armët e mia!? Si do të luftoj unë!? Mos vallë do
të gozhdohem pas një tryeze që s'ja di as formën,
apo në një sallë të panjohur, si mitralieri në po-
zicionin e zjarrit rrethor e do të qëlloj pa reshtur?
Po armiqtë do t'i kem përballë, apo të fshehur
kushedi se ku?»

E mbytën pyetjet. Ç'probleme do të kishte
fshati? Si do të luftonte ajo? Si do të ishin nje-
rëzit?... Dhe, mbi të gjithë këta zëra, ajo dëgjoi
përsëri zërin e sekretarit të komitetit të partisë:

«Puna e gjallë me njerëzit... Mos e harroni
këtë... Sidomos këtë... Eshtë kryesore...»

Këto fjalë ua kishte përsëritur vullnetareve
edhe kur po nisej autobuzi.

Vali puliti nja dy herë sytë dhe sikur u për-
mend. Mbushi mushkëritë me ajrin e freskët. Dielli
po futej pas një maje të mprehtë dhe i ngjante
një shalqini të madh, të cilit i kanë hequr një
thelë. Shpejtoi hapin. Tani udhëza e tërhiqte me
një forcë të pakuptueshme. Ndjenja e detyrës!?

Kureshja për të panjohurën që priste t'i çfaqej!? Apo frika se mos e zinte nata aty midis shpateve, ku hijet e shkëmbinjve e të drurëve ngjajnë si silueta fantastike!? S'dinte si të përgjigjej, veçse e ndjente se ajo forcë po e tërhiqte si një litar i fortë. Ndaj e shpejtonte hapin.

Me të dalë nga gryka, u ndodh përpara një lugine vezake. Përballë ju çfaq Malasi. Qëndroi një çast dhe krahasoi tablonë që kishte parasysh me atë që ishte munduar të krijonte me mend. Asnjë përgjasim. Shtëpitë i vinin luginës si një vetull e trashë, që hollohej në të dy skajet. Hijet e maleve po stërzgjatëshin me shpejtësi të çuditshme. Kur hyri ajo në fshat, kish filluar të binte napa e muzgut. Rrugët ishin shtruar me gurë të hirtë e të bardhë. Edhe shtëpitë kishin po këtë ngjyrë. Shumë prej tyre ishin të reja, pothuaj njëlloj, ndërtuar me një stil të thjeshtë e të bukur.

Ja dhe njerëzit. Dikush tërheq një lopë për kapistre, dikush rregullon hunjtë e gardhit, një tjetër ndjell pulat për në qymez... Pleqtë veshur me shajak të zi, të rinjtë me rroba të lehta... Gratë e vajzat hynin e dilnin nga shtëpia në oborr e merreshin me punët e shtëpisë.

Të gjithë ata që takonte rrugës e përshëndesnin me përzemërsi, pa pritur t'u fliste ajo e para. Sec kish diçka të vakët e të butë në ato shikime e zëra të panjohur, që Valin e mbështillnin si me një mbulesë të butë prej pushi dhe i shkakttonin një si ndjenjë të pakuptueshme. I vinte inat që s'i kishte përfytyruar kështu këta njerëz të thjeshtë e mikpritës. Pyeti një meso burrë se ku ishin zyrat e kooperativës dhe ai u nis ta shoqë-

ronte pa fjalë, pa treguar asnjë shenjë kureshtjeje.

— Dua të takoj sekretarin e partisë, — tha ajo si kishin bërë një copë rrugë.

— Epo kështu më thuaj, dua Fadilin, që të merremi vesh, — tha fshatari dhe ndërroi drejtim. Ai ishte i heshtur. Ecte dy tre hapa para Valit. Midis buzëve të plasaritura mbante një cigare të trashë. Duart i kishte lidhur pas shpine.

— Kanë një mbledhje, — tha pas pak. Vali deshi t'i thoshte se do ta priste sekretarin sa të mbaronte mbledhja, po fshatari vazhdoi rrugën pa e kthyer kokën, dhe ajo, ndonëse u mat disa herë, s'guxoi të hapte gojë.

Mbledhja bëhej në vatrën e kulturës. Ishte një ndërtesë e re, me dritare të mëdha, që me sa dukej s'e kishte mbushur vitin që qe ngritur. Fshatari trokiti me çok dhe, pa pritur përgjigje, hapi derën.

— Fadil, të kërkon një çupë e largët.

Vali përsëri seç deshi të thoshte, po s'pati kohë. Sekretari i buzëqeshi dhe i bëri me dorë që të futej brenda. Ajo ngurroi kur pa gjithë ato shikime. Fadili u ngrit dhe, duke ju afruar, i tha:

— Hyrë, moj, brenda... Hajde...

Dhe ajo e kaloi prakun e ndrojtur. Ai i shtrëngoi dorën dhe e tërhoqi drejt tryezës. Një burrë zeshkan u hoq pak mënjanë dhe i bëri vend pranë Fadilit. Në sallë mbinë pëshpëritje. Një djalë i ri qëndronte më këmbë në mes të sallës. Me sa dukej i kishin prerë fjalën e priste të vazhdonte.

— Mirse na erdhe... Mos u ndruaj... Rri rehat, — dhe Fadili ju drejtua atij që po priste më këmbë: — Hë, Demir, vazhdo.

Ai nisi të fliste, po salla s'kishte qetësi. Fadili tërhoqi nja dy herë vërejtjen, po ishte e kotë. Pastaj u kujtua dhe u ngrit:

— Kjo shoqja është nga B... Ka ardhur vullnetare në kooperativën tonë. Do të punojë e do të rrojë ca muaj tok me ne. Me një fjalë e kemi të shtëpisë e s'ka pse të ndruhi.

Kaluan ca dallgë të forta pëshpëritjesh, që i mblodhi e i platiti një plak aty në krye të sallës:

— Epo kështu, o Fadil, de... Mos e humb të shkretën...

Demiri e ngau fjalën më tej:

— Unë e kam thënë, e thashë edhe këtu e prapë po e them, Kasëmi s'është për brigadier. Le për punë që s'është e s'është, po ka edhe ato të tjerat. Ç'pret nga një njeri që rreh të bijën? E pse? Se i tha një të vërtetë. Po ajo bënte mu. E bija për të mirë i foli... Ç'ta zgjatim kot! Unë e thashë, ta heqim.

Demiri u ul.

— Kush e do fjalën?

Nuk u çua njeri. Pyetja u përsërit disa herë. Heshtje. Po heshtja i ngjante një kapaku, që avulli e ngre dhe e ul papushim. Diskutime kishte plot. Ato zienin në sallë.

— Mirë je, moj çupë? — e pyeti Valin burri zeshkan, që ishte ulur pranë saj.

— Mirë! — u përgjegj vullnetarja me gjysmë zëri dhe ju duk sikur tjetri ja bëri atë pyetje për ta lehtësuar nga ndrojtja e turbullt që e kish pushtuar. I dukej vetja si një dorë e fortë, që i rëndonte kapakut për të mos shpërthyer avulli. Vërtet prania e saj po pengonte diskutimet!?

— E po ç'është kjo, mor shokë? Pse s'flisni? Ju vetë e kërkuat mbledhjen. Kush e do fjalën?

Kësaj here Fadili s'kishte nevojë të përsëriste pyetjen. U ngrit një burrë i shkurtër e gjoksgjerë, me një palë mustaqe të dendura e të zverdhura në mes, si t'u kish rënë bryma.

— Kam dhe unë nja dy fjalë. — Nxori një kollë të thellë e të mbytur, dhuratë e duhanit të shumtë që pinte. — Të marrtë djalli, të marrtë! E mallkuar!.. E kisha fjalën te Kasëmi, de... Unë jam me Demirin. Ay s'është brigadier, po kumandar. S'na duhen kumandarët këtu... Oj, na është bërë më keq se Zencja qëmoti! Në fillim ishte ndryshe. Tani na rri tërë hundë e buzë e s'të thotë kurrë një fjalë të mirë, s'të thotë. I duket vetja kushe-di... Sa kemi parë ne..! Le pastaj me atë punën e çupës, që e qelbi fare. S'kishte faj e shkreta. Shpresa i ktheu fjalë... Me hak ja ktheu. Ai desh ta përzinte nga puna. Ne s'e lamë. Edhe e bija i tha një fjalë. Me të drejtë ja tha. Në darkë lojti huri pastaj. S'kish ç'ti bënte gomarit e ju fut samarit... Ta heqim!

— Ta heqim! — u dëgjua një zë gruaje. Disa nga burrat kthyen kokën.

Valit i dukeshin si të pabesueshme ato pyetje, që e kishin ndjekur në udhëzën dredhake. Nganjëherë i dukej e pabesueshme edhe që kishte arritur në fshat dhe që për të kishte filluar jeta e vullnetares. Kishte filluar në një mënyrë të çuditshme, që ajo s'e kishte marrë kurrë me mend.

A ju ka qëlluar ndonjëherë të bëni një vizitë jo të zakonshme te njerëz të panjohur, në një shtëpi të panjohur? Sigurisht, kini qenë të emocio-